

**PĀRSKATS PAR RUDENS MIGRĒJOŠO PUTNU
MONITORINGU DABAS LIEGUMĀ „SĀTIŅU DĪKI”
2013. GADĀ**

Mg. biol. Kārlis Millers

Decembris, 2013

SATURS

Ievads	1
Materiāls un metodika.....	1
Apsekošanas rezultāti.....	2
Secinājumi.....	13
Prasības un darbības nākotnei.....	13
Pielikumi.....	14

IEVADS

NATURA 2000 teritorija un dabas liegums „Sātiņu dīķi” (C kategorija jeb vieta, kas izveidota īpaši aizsargājamo putnu sugu un īpaši aizsargājamo biotopu aizsardzībai, vietas kods LV0525500), atrodas Saldus novadā, kopējā platība ir 3780 ha, kas sastāv no apmēram 30 dažāda lieluma zivju dīķiem, jauktiem mežiem un lielākoties ekstensīvas lauku (pļavu, ganību un aizaugošu atmatu) mozaīkas (jaukti meži 1085ha/28,0%; ūdenstilpes 676ha/17,4%; lapu koku meži 633ha/16,3%; krūmi, pāreja uz mežu 602ha/15,5%; ganības 382ha/9,8%; skujkoku meži 313ha/8,1%; kūdras purvi 131ha/3,4%; mitraines 25ha/0,7%; aramzeme 17ha/0,4%; lauki ar dabiskiem elementiem 11ha/0,3%; viensētu, dārzu un tīrumu mozaīka 4ha/0,1%). Sātiņu zivju dīķi ir mākslīgi veidoti un privātīpašums, kas pieder vairākiem īpašniekiem. Dīķi bagāti ar salām un ūdensaugu ceriem. Dabas liegums „Sātiņu dīķi” ir nozīmīga putnu ligzdošanas vieta, teritorija iekļauta Pasaules dabas fonda Latvijas dabas aizsardzības plāna vērtīgo vietu sarakstā un „CORINE biotopes” projekta vietu sarakstā. Atzīta par perspektīvu teritoriju Ramsāres konvenciju vietu sarakstam.

Rudens migrējošo putnu uzskaites veiktas atbilstoši „MIGRĒJOŠO UN LIGZDOJOŠO PUTNU MONITORINGA METODIKA DABAS LIEGUMĀ „SĀTIŅU DĪĶI””, kas tika izstrādāta, lai novērotu un novērtētu SIA „CEMEX” kaļķakmens karjera (Saldus novada Novadnieku un Kursīšu pagastu teritorijās atradnē “Kūmas”) izmantošanas ietekmi uz dabas lieguma „Sātiņu dīķi” ornitofaunu. Atbilstoši metodikai veikta kvalificējošās sugas rudens migrācijas periodā – migrējošo ziemeļu gulbju monitorings. Kā arī reģistrētas citas Eiropas Putnu direktīvas I pielikuma sugas (turpmāk tekstā EP I sugas) un ornitofaunistiski vērtīgi novērojumi.

MATERIĀLS UN METODIKA

Monitoringa dalībnieki

Monitoringu veica Dabas aizsardzības pārvaldes sertificēts ornitologs Mg. biol. K.Millers (sert. Nr 052).

Uzskaitēs izmantotā tehnika

-) binoklis Nikon Monarch 10.5x42;
-) teleskops Kowa TSN-821 ar 32x okulāru;
-) fotoaparāts Canon EOS 5D Mark III;
-) fotoobjektīvs Canon 100-400mm/f:5,6.

Uzskaites

Uzskaites veiktas septiņas reizes 2013. gada rudens sezonā no septembra līdz novembrim, tās uzsākot līdz ar saullēktu un turpinot vidēji nākamās četras stundas (1. tabula). Galvenokārt uzskaites veiktas Lieknas dīķu centrā, dambju krustpunktā (X 398551; Y 6278317), jo no šīs vietas ir vislabākā apkārtnes pārredzamība (1. pielikums). Daļa novērojumu, atkarībā no meteoroloģiskajiem apstākļiem un putnu koncentrācijām, veikti kājām apsekojot Sātiņu zivju dīķu teritoriju.

Atsevišķām sugām (zosis, dzērves, dzeltenie tārtiņi) skaits vērtēts un skaitīts gan dabā, gan fotografējot atsevišķus barus un skaitot īpatņus vēlāk datorā, lai tādejādi iegūtu precīzākus datus par īpatņu skaitiem un baru lielumiem.

1.tabula. Uzskaišu datumi un laiki

Datums	No (saullēkts)	Līdz
05.09.	06:50	11:00
10.09.	07:00	11:00
14.10.	08:05	11:10
17.10.	08:15	11:30
24.10.	08:30	11:30
14.11.	08:15	12:40
17.11.	08:25	12:00

APSEKOŠANAS REZULTĀTI

Ņemot vērā, ka vienīgā rudens apsekojumu laikā konstatētā kvalificējošā suga bija ziemeļu gulbis, NATURA2000 monitoringa anketas aizpildītas tikai par šīs sugas uzskaitēm. Savukārt, pārējās EP I un citas sugas, un citi ornitofaunistiski vērtīgi novērojumi (vēlākie novērojumi, lielākie skaiti pulcēšanās vietās rudenī utml.), šo novērojumu datumi un skaiti attēloti tabulā (2. tabula), tās arī aplūkotas nedaudz sīkāk šajā pārskatā.

***Pelēkās zosis* (*Anser sp.*)**

Novērotas oktobrī - novembrī. Ņemot vērā novērošanas apstākļus (attālums un gaisma), ne vienmēr iespējams identificēt līdz sugai *Anser sp.* ģints zosis. Tādejādi *pelēko zosu* kategorijā ietilpst gan taigas/tundras sējas zosis, gan baltpieres, gan meža zosis (1. attēls). Novērotas pamatā lokālajos pārlidojumos no/uz zivju dīķiem uz/no apkārtējām lauksaimniecības zemēm. Kā arī atsevišķi bari migrācijā.

Otrajā tabulā atainotajos rezultātos *pelēko zosu* kategorijā iekļauti tikai līdz sugai nenoteikto īpatņu bari.

1. attēls. Jauktais *pelēko zosu* bars Sātiņu zivju dīķos 17.10.2013. © Kārlis Millers

Taigas/tundras sējas zoss (*Anser fabalis/serrirostris*)

Novērotas oktobrī – novembrī. Ņemot vērā to, ka šīs divas sugas ir ļoti līdzīgas un tādejādi nepieciešami samērā ideāli novērošanas apstākļus (neliels attālums un laba gaisma), abas sugas apvienotas vienā kategorijā.

Baltpieres zoss (*Anser albifrons*)

Novērotas galvenokārt oktobrī, pārsvarā lokālos pārlidojumos, pārvietojoties no/uz barošanās vietām apkārtējos laukos uz/no zivju dīķiem, kuri pārsvarā tiek izmantoti kā atpūtas vietas. Atsevišķi barī novēroti arī migrācijā (14.10.).

Meža zoss (*Anser anser*)

Lielākoties novēroti atsevišķi īpatņi, vai nelielā skaitā, veicot lokālos pārlidojumus un/vai uzturoties kādā no zivju dīķiem.

Mazais gulbis (*Cygnus columbianus*)

Mazie gulbji novēroti oktobrī, novembrī katrā apmeklējuma reizē lielākā vai mazākā skaitā un atkarībā no dīķu stāvokļa (dīķi tika nolaisti, bija sausi vai tika pildīti ar ūdeni), koncentrācijas vietas mainījās. Maksimālais skaits reģistrēts 17.11. (32 īpatņi – Lieknas IV dīķī).

Mazā gaura (*Mergus albellus*)

Novērota tikai 17.11., kad Lieknas III dīķī trīs īpatņi (1 TT un 2 MM/1cy).

Jūraskrauklis (*Phalacrocorax carbo*)

Suga konstatēta praktiski visās apmeklējumu reizēs (2. attēls). Salīdzinoši lielākā skaitā septembrī, kad piemēram 05.09. un 10.09. dīķu teritorijā uzturējās vismaz 200 īpatņi. Vēlāk, oktobrī/novembrī skaits saruka, atsevišķās uzskaitēs konstatējot atsevišķus īpatņus vai mazus bariņus (vidēji līdz 20 putniem).

2. attēls. Jūraskrauklis (*Phalacrocorax carbo*) Sātiņu dīķos 10.09.2013. © Kārlis Millers

Jūras ērglis (*Haliaeetus albicilla*)

Mainīgā skaitā novēroti katrā apmeklējuma reizē. Lielākā skaitā (maksimālais skaits 8 – 17.10.) dīķu teritorijā un to apkārtnē novēroti oktobrī. Tai skaitā arī trīs pieaugušie (ad) jūras ērgļi, kuri Sātiņu apkārtnē uzturējās vairāk vai mazāk regulāri visu oktobri un novembra sākumu. Iespējams, vietējie putni, kuri ligzdo tuvējā apkārtnē. Pārējie īpatņi bija vai nu jaunie putni (1cy) vai dažāda vecuma stadiju nepieaugušie īpatņi (imm) (3. attēls). Jūras ērgļi dīķu teritoriju un to tuvējo apkārtni izmanto kā barošanās/atpūtas vietu rudens migrācijas laikā.

3. attēls. Jūras ērglis (*Haliaeetus albicilla*) Sātiņu dīķos 14.10.2013. © Kārlis Millers

Lielais piekūns (*Falco peregrinus*)

Samērā rets „viesis” Sātiņu dabas liegumā. Novērots tikai vienā uzskaišu reizē (17.10.), kad viens jaunais putns (1cy) periodiski veica uzlidojumus virs Grebūtnieku dīķa, medījot dzeltenos tārtiņus (*Pluvialis apricaria*) un ķīvītes (*Vanellus vanellus*).

Dzērve (*Grus grus*)

Reģistrētas pirmajos trijos apmeklējumos (05.09., 10.09. un 14.10.), kad atsevišķi īpatņi vai mazi bariņi (līdz 10 putni) zivju dīķiem tuvējos laukos barojās vai veica lokālus pārlidojumus (4. attēls).

4.attēls. Dzērve (*Grus grus*), pārlidojot novērošanas punktu, Lieknas dīķu dambju krustpunktā 10.09.2013. © Kārlis Millers

Dzeltenais tārtiņš (*Pluvialis apricaria*)

Mainīgos skaitos visās uzskaišu reizēs, pārsvarā jauktos baros ar ķīvītēm. Sātiņu zivju dīķi zīmīgi ar to, ka tos šķērso dzelteno tārtiņu migrācijas trase. Laikā, kad atsevišķi dīķi ir (vai tiek) nolaisti, dzeltenie tārtiņi tos izmanto kā atpūtas un pulcēšanās vietas. Baroties pārsvarā lido uz apkārtējiem laukiem. Sātiņu zivju dīķos ir lielākā zināmā šīs sugas koncentrēšanās vieta rudens migrācijas laikā Latvijā! Gados, kad ziemas sākums aizkavējas, vēl decembrī reģistrēti šīs sugas īpatņi.

Ņemot vērā lielos barus un to, ka reizēm pat bez kāda redzama iemesla dzeltenie tārtiņi pārlido no viena dīķa uz otru, 2. tabulā atainotie skaiti ir sugas skaita vērtējums, jo pat fotografējot barus un skaitot putnus datorā, nav iespējams iegūt precīzu skaitu (5. attēls).

Jāatzīmē fakts, ka 14.11.2013. Sātiņu zivju dīķu teritorijā kopumā reģistrēts līdz šim zināmais lielākais šīs sugas skaits pulcēšanās vietā rudenī un tai skaitā vispār – apmēram 10 000 dzelteno tārtiņu – līdz šim zināmā lielākā koncentrācija Latvijā. Grebūtnieku dīķī bija apmēram 8000 un Silzemju dīķī – 2500.

5.attēls. Neliels fragments no ~4000 ģipatņu liela dzelteno tārtiņu (*Pluvialis apricaria*) bara Lieknas I dīķī 14.10.2013. © Kārlis Millers

Gugatnis (*Philomachus pugnax*)

Novērots nelielā skaitā no septembra līdz 14.11. Atzīmēšanas vērts fakts, ka Sātiņu zivju dīķos regulāri tiek novēroti ļoti vēli šīs sugas ģipatņi rudens migrācijas laikā (6. attēls) Latvijā. Arī novembrī (14.11.) novērotais gugatnis pēc vietnes www.putni.lv

datu bāzes bija otrais vēlākais novērojums rudenī. Gugatņi pārsvarā uzturējās kopā ar ķīvītēm un dzeltenajiem tārtiņiem, barojoties nolaistajos dīķos.

6.attēls. Gugatnis (*Philomachus pugnax*) Lieknas IV dīķī 14.10.2013. © Kārlis Millers

Vidējais dzenis (*Dendrocopos medius*)

Vizuāli novērots viens īpatnis barojamies jaukto koku mežā pie Lieknas dīķiem 17.10. (7. attēls).

7. attēls. Vidējais dzenis (*Dendrocopos medius*) Sātiņu zivju dīķu apkārtnē 17.10.2013.
© Kārlis Millers

Pelēkā dzilna (*Picus canus*)

Novērota vienu reizei, pārlidojumā starp Grebūtnieku un Lieknas dīķiem (17.11.).

2. tabula. Dabas lieguma teritorijā uzskaitītās citas Eiropas Putnu direktīvas I pielikuma u.c. sugas rudens migrācijas laikā.

Sugas nosaukums/ datums/skaits	05.09.	10.09.	14.10.	17.10.	24.10.	14.11.	17.11.
Pelēkās zosis (<i>Anser sp.</i>)	-	-	~200	~150	~175 uz DR	-	12 uz DR
Taigas/tundras sējas zoss (<i>Anser fabalis/ serrirostris</i>)	-	-	39	14	-	10	-
Baltpieres zoss (<i>Anser albifrons</i>)	-	-	~100 uz DR	48	-	12	28
Meža zoss (<i>Anser anser</i>)	3	1	3	2	4	-	-
Mazais gulbis (<i>Cygnus columbianus</i>)	-	-	8	4	20	16	32
Mazā gaura (<i>Mergus albellus</i>)	-	-	-	-	-	-	3
Jūraskrauklis (<i>Phalacrocorax carbo</i>)	~180	~220	~40	35	7	9	12
Jūras ērglis (<i>Haliaeetus albicilla</i>)	6	4	7	8	5	2	4
Lielais piekūns (<i>Falco peregrinus</i>)	-	-	-	1	-	-	-
Dzērve (<i>Grus grus</i>)	10	8	3	-	-	-	-
Dzeltenais tārtiņš (<i>Pluvialis apricaria</i>)	~1000	~2000	~4000	~3500	~4500	~10 000	~6000

Gugatnis (<i>Philomachus pugnax</i>)	8	12	16	4	4	1	-
Vidējais dzenis (<i>Dendrocopos medius</i>)	-	-	-	1	-	-	-
Pelēkā dzilna (<i>Picus canus</i>)	-	-	-	-	-	-	1

Citas sugas

Bez augstāk uzskaitītajām EP I sugām vērta atzīmēt arī dažu citu sugu novērojumus Sātiņu zivju dīķos un to tuvējā apkārtnē.

Dīķi ir ne tikai nozīmīga un būtiska pulcēšanās, atpūtas un barošanās vieta ziemeļu un mazajam gulbim, bet arī praktiski visām Latvijā sastopamajām peldpīļu sugām (*Anas sp.*). Tomēr 2013. gada rudens monitoringa laikā būtiska peldpīļu koncentrācija Sātiņu dīķos netika novērota.

Zivju gārnis (*Ardea cinerea*) lielākajā skaitā (vismaz 52 īpatņi) un lielais baltais gārnis (*Ardea alba*) – vismaz 90, dīķos uzturējās 17.10. (8. attēls). Lielajam baltajam gārnim tas ir liels skaits pulcēšanās vietā tik vēl rudenī.

8.attēls. Lielais baltais gārnis (*Ardea alba*) Sātiņu dīķos 17.10.2013. © Kārlis Millers

No tārtiņveidīgajiem putniem bez dzeltenā tārtiņa jāatzīmē arī lielā ķīvīšu koncentrācija dīķu teritorijā. Piemēram, 14.11. uzskaitītas vismaz 2000 ķīvītes, kas ir samērā liels skaits tik vēl rudenī. Sātiņu zivju dīķos samērā vēl rudenī nereti var

novērot arī citus bridējputnus. Piemēram, tādus kā meža tilbīti (*Tringa ochropus*), tumšo tilbīti (*Tringa erythropus*), lielo tilbīti (*Tringa nebularia*) parasto šņibīti (*Calidris alpina*) u.c. Vērts atzīmēt arī samērā vēlu sarkanās puskuitalas (*Limosa lapponica*) novērojumu Lieknas IV dīķī 14.10.

SECINĀJUMI

Pēc SIA „CEMEX” sniegtās informācijas, praktiski visās dabas lieguma „Sātiņu dīķi” apsekojumu reizēs kaļķakmens atradnēs „Kūmas” notika intensīva karjera darbība. Neskatoties uz to, bija vērojama liela putnu sugu daudzveidība, kā arī skaitliski lieli putnu bari un koncentrācijas to barošanās un/vai atpūtas vietās atbilstoši rudens sezonai. Putnu pārlidojumu cēloņi bija vai nu dabiski traucējumi (plēsēja parādīšanās utml.), vai arī cilvēku parādīšanās dīķu teritorijā. Nevienā no uzskaišu reizēm karjera darbība un tā ietekme nebija jūtama Sātiņu dīķu teritorijā.

PRASĪBAS UN DARBĪBAS NĀKOTNEI

Ņemot vērā to, ka patreiz tieša karjeru ietekme nav konstatēta, papildus aizsardzības darbības dabas liegumā „Sātiņu dīķi” nav nepieciešamas, bet jāturpina migrējošo un ligzdojošo putnu monitorings šajā dabas liegumā.

Patreiz, dīķu īpašnieki, mainot ūdens līmeni dīķos, var ietekmēt migrējošo putnu atpūtas un barošanās vietu platību, skaitu, un ligzdojošo putnu iespēju rast tiem piemērotas ligzdošanas vietas.

12.12.2013.

Mg. biol. Kārlis Millers
"Saulaines"
Nīca
Nīcas pag.
Nīcas nov.
LV-3473
Ornitologs/eksperts
Eksperta sertifikāta nr. 052
Izsniegts 27.01.2011.
Sugu specializācija - putni

PIELIKUMI

1.pielikums. Sātiņu zivju dīķi un novērojumu punkts (karte no www.balticmaps.eu)

